

e-mail Ιωαννίδη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπροστά σε νέα κρίση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται ξανά αντιμέτωπη με πολιτική και θεσμική κρίση. Η καταψήφιση της Συνθήκης της Λισσαβώνας από την Ιρλανδία σε σχετικό δημοψήφισμα έχει οδηγήσει στη νέα κρίση. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας προέκυψε, ως γνωστόν, από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, το οποίο δεν τέθηκε ποτέ σε εφαρμογή γιατί δεν επικυρώθηκε από το σύνολο των κρατών μελών. Αντίθετα σε σχετικά δημοψηφίσματα καταψηφίστηκε από δύο ιδρυτικές χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Γαλλία και την Ολλανδία. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας προέκυψε μετά από πολύμηνη προσπάθεια και «περίοδο προβληματισμού» με στόχο να διασωθούν οι ρυθμίσεις εκείνες του Συντάγματος που θα καθιστούσαν την διευρυμένη Ένωση περισσότερο αποτελεσματική, δημοκρατική, κοινωνική και ικανή να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις στο σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας δεν αντιπροσωπεύει βεβαίως το ριζοσπαστικό κείμενο για την ανάπτυξη της Ένωσης και τη μετεξέλιξή της σε Πολιτική Ένωση. Περιλαμβάνει ωστόσο ένα θετικό, αν και περίπλοκο, πακέτο ρυθμίσεων για την προσαρμογή των θεσμών και πολιτικών στην πραγματικότητα της διευρυμένης Ένωσης των είκοσι-επτά κρατών μελών αφ' ενός και στη δυναμική της παγκοσμιοποίησης και των νέων προκλήσεων, απειλών και κινδύνων όπως π.χ. οι κλιματικές αλλαγές, ασύμμετρες απειλές, ενεργειακή ασφάλεια, κ.α.

Κι όμως η Συνθήκη αυτή, αν και έχει επικυρωθεί από μια μεγάλη πλειοψηφία κρατών μελών, δεν μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή μετά το Ιρλανδικό «όχι».

Τί θα πρέπει και τί μπορεί επομένως να γίνει από εδώ και πέρα;

Πριν επιχειρήσω να απαντήσω στο ερώτημα αυτό θα ήθελα να κάνω δυο εισαγωγικά αλλά νομίζω σημαντικά σχόλια: πρώτον, για τη μέθοδο επικύρωσης

- **Τρίτη προσέγγιση**: αποδόμηση της Συνθήκης και εφαρμογή ορισμένων ρυθμίσεων μέσω της νομοθετικής διαδικασίας της Ένωσης (στις περιπτώσεις βεβαίως εκείνες που μπορεί να ισχύσει η κανονική νομοθετική διαδικασία).
- **Τέταρτη προσέγγιση**: εφαρμογή της Συνθήκης μόνο από τις χώρες μέλη εκείνες που την έχουν επικυρώσει.

Το ερώτημα είναι βέβαια ποιά από τις προσεγγίσεις αυτές είναι η περισσότερο ενδεδειγμένη;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να ξεκινήσουμε από τη διαπίστωση ότι η Συνθήκη της Λισσαβώνας και οι θεσμικές καινοτομίες που περιέχει είναι απολύτως αναγκαίες για την εύρυθμη λειτουργία της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης των είκοσι-επτά (27) κρατών μελών. Και βεβαίως για την παραπέρα διεύρυνση της Ένωσης με τις χώρες των Δυτ. Βαλκανίων και άλλες.

Η Ένωση δεν μπορεί να λειτουργεί, πολύ περισσότερο να διαδραματίσει τον πολιτικό της ρόλο στο διεθνές σύστημα και να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, των κλιματικών αλλαγών, της οικονομικής αστάθειας, της ενεργειακής ασφάλειας χωρίς ένα νέο αποτελεσματικό και δημοκρατικό θεσμικό σύστημα. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας χωρίς, όπως ανέφερα, να επιλύει όλα τα θεσμικά προβλήματα, συνιστά ένα θετικό κείμενο που συμβάλλει στην προσαρμογή της Ένωσης στα νέα δεδομένα και προκλήσεις. Και φυσικά δεν μπορεί να γίνει λόγος για την ένταξη νέων κρατών στην Ένωση χωρίς την προηγούμενη εφαρμογή της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Η πρόσφατη κρίση στον περίγυρο της Ευρώπης (Καύκασος/Ν. Οσσετία) υπογραμμίζει τη σημασία της Ένωσης ως συντελεστή ειρήνης και σταθερότητας και τη συνακόλουθη ανάγκη να αποκτήσει όλα τα μέσα για την αποτελεσματική εκτέλεση των ρόλων αυτών. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας προσφέρει ορισμένα από τα μέσα αυτά.

Με βάση τα παραπάνω, άποψή μου είναι ότι θα πρέπει να επιχειρήσουμε την εφαρμογή της πρώτης προσέγγισης, αν και τον τελικό και αποφασιστικό λόγο θα

πρέπει βεβαίως να έχει η ίδια η Ιρλανδία. Καθώς η Συνθήκη έχει ήδη επικυρωθεί από είκοσι-τρία κράτη μέλη, η Ιρλανδία θα πρέπει να έχει μια δεύτερη ευκαιρία για να επικυρώσει τη Συνθήκη. Την προσέγγιση αυτή την εφαρμόσαμε άλλωστε στο παρελθόν τουλάχιστον δύο φορές –το 1992 στην περίπτωση της Δανίας όταν η χώρα αυτή καταψήφισε, σε δημοψήφισμα, τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το 2001 στην περίπτωση και πάλι της Ιρλανδίας, όταν η χώρα αυτή καταψήφισε τη Συνθήκη της Νίκαιας.

Έτσι, καθώς η επιλογή της επαναδιαπραγμάτευσης της Συνθήκης της Λισσαβώνας έχει αποκλεισθεί, αυτό που μπορούμε να κάνουμε –χωρίς την τροποποίηση της Συνθήκης– είναι, να επεξεργασθούμε ένα κείμενο (Δήλωση) με δέσμη μέτρων που θα απαντούν σε ανησυχίες των Ιρλανδών πολιτών στη βάση του οποίου θα διεξαχθεί νέο δημοψήφισμα για την επικύρωση της Συνθήκης.

Σκόπιμο είναι η διαδικασία της επικύρωσης να ολοκληρωθεί πριν από τη διεξαγωγή των νέων ευρωεκλογών, τον Ιούνιο 2009, ώστε οι πολίτες να γνωρίζουν για «ποια Ευρωπαϊκή Ένωση» θα κληθούν να ψηφίσουν...

Η προσέγγιση αυτή, εάν, βεβαίως, οδηγήσει τελικά στην επικύρωση της Συνθήκης, μπορεί να διασφαλίσει τη συνοχή και συνεκτικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ολότητά της.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι τί θα γίνει εάν έχουμε ένα δεύτερο «όχι» ή εάν η Ιρλανδία δεν προχωρήσει προς την προσέγγιση αυτή και επομένως η Συνθήκη δεν επικυρωθεί από το σύνολο των κρατών μελών της Ένωσης;

Θα είμαι αρκετά σαφής και ξεκάθαρος: η Συνθήκη πρέπει να εφαρμοσθεί από τα κράτη μέλη που την έχουν επικυρώσει. Αποτελεί δημοκρατικό δικαίωμα για κάθε κράτος μέλος να πει «όχι», να αρνηθεί την επικύρωση της Συνθήκης. Δεν αποτελεί όμως δικαίωμα η παρεμπόδιση όλων των κρατών μελών από το να προχωρήσουν μπροστά και να εφαρμόσουν τη Συνθήκη. Η μειοψηφία έχει το δικαίωμα να αρνηθεί να συμπράξει. Αλλά η πλειοψηφία έχει επίσης το δικαίωμα να προχωρήσει. Απλά και ξεκάθαρα πράγματα.

Και στο σημείο αυτό τίθεται ένα καίριο ζήτημα. Πόση «ενότητα» και πόση «διαφοροποίηση», θα επιτρέψουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να προχωρήσει προς τη βαθύτερη πολιτική ενοποίηση. Ανήκω σε αυτούς που ακράδαντα πιστεύουν ότι η βαθύτερη πολιτική ενοποίηση συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την επιβίωση της Ευρώπης ως οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής οντότητας στο παγκοσμιοποιημένο σύστημα με τη δική της διακριτή ταυτότητα, «κοινωνικό πρότυπο» και ρόλο.

Οι σημερινές προκλήσεις, προβλήματα, απειλές και κίνδυνοι που προκύπτουν από την εντεινόμενη αλληλεξάρτηση οικονομικών σχέσεων, επικοινωνίας δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν στο πλαίσιο που περικλείει το εθνικό κράτος. Η επιστροφή στο εθνικό κράτος δε συνιστά λύση. Τα προβλήματα ξεπερνούν τα όρια των εθνικών συνόρων. Είναι διεθνικά και υπερεθνικά. Κανένα κράτος από μόνο του δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τις περιβαλλοντικές προκλήσεις, τη μετανάστευση, την τρομοκρατία, την άνοδο νέων οικονομικών δυνάμεων όπως της Κίνας και της Ινδίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά το ενδεδειγμένο πλαίσιο για τη συλλογική αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, όπως συνιστά και την προϋπόθεση για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια, σταθερότητα, δημοκρατία –καταστάσεις που τείνουμε να θεωρήσουμε ως δεδομένες. Εάν η Ένωση δεν υπήρχε, θα έπρεπε να την συστήσουμε σήμερα. Σήμερα χρειαζόμαστε «περισσότερη» και όχι «λιγότερη» Ευρώπη.

Μπορούμε όμως να προχωρήσουμε στην «περισσότερη Ευρώπη» όλοι μαζί ή μήπως χρειαζόμαστε διαφοροποιημένες μορφές ενοποίησης με τη συμμετοχή περιορισμένου αριθμού κρατών μελών που είναι πρόθυμα και ικανά να προχωρήσουν μπροστά;

Φοβάμαι ότι στη διευρυμένη Ένωση οι «διαφοροποιημένες μορφές ολοκλήρωσης» αποτελούν την αναπόφευκτη στρατηγική. Αποτελούν άλλωστε ήδη μέρος της σημερινής ενωσιακής πραγματικότητας με παραδείγματα όπως

αυτά της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ), του καθεστώτος Σένγκεν και της αμυντικής ολοκλήρωσης. Ακόμη, η Συνθήκη της Νίκαιας προβλέπει τις «ενισχυμένες συνεργασίες» ως μέθοδο διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης. Αλλά ίσως στο μέλλον χρειασθεί να προχωρήσουμε πιο αποφασιστικά, ίσως χρειασθεί να επιλέξουμε τη θεσμική και πολιτική διαφοροποίηση με τη μορφή του «εσωτερικού πυρήνα» (core Europe) που θα είναι όμως ανοιχτός σε όλες τις χώρες εκείνες που δεσμεύονται προς το στόχο της βαθύτερης Πολιτικής Ένωσης.

Αυτό που έχει σημασία είναι να διασφαλίσουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση και την προοπτική της βαθύτερης πολιτικής ενοποίησης.